

Valentí Puig

Primera fuga

labutxaca

VALENTÍ PUIG

Primera fuga

Edicions 62

Barcelona

© Valentí Puig, 1997

La primera edició d'aquesta obra es va publicar
a Edicions 62 l'any 1997.

Primera edició en aquest segell: juny del 2019
© d'aquesta edició: Edicions 62, s.a.,
labutxaca

Fotocomposició: Grup 62
DIPÒSIT LEGAL: B. 11.477-2019
ISBN: 978-84-17420-72-7

Queda rigorosament prohibida sense autorització escrita de
l'editor qualsevol forma de reproducció, distribució, comunicació
pública o transformació d'aquesta obra, que serà sotmesa
a les sancions establertes per la llei.

Podeu adreçar-vos a Cedro (Centro Español de Derechos
Reprográficos, www.cedro.org) si necessiteu fotocopiar o escanejar
algun fragment d'aquesta obra
(www.conlicencia.com; 91 702 19 70 / 93 272 04 47).
Tots els drets reservats.

El paper utilitzat per imprimir aquest llibre està qualificat com a **ecològic**
i procedeix de boscos gestionats de manera **sostenible**.

I

—A SA GUERRA , com tothom. Vaig fer sa Guerra Civil —digué l'oncle Pau, un capvespre que passejava amb Tomàs pel malecó.

—A quin bàndol?

—A un dels dos que hi havia.

Eren l'home amb tratge milratlles i l'adolescent amb pantalons curts blancs, sandàlies de cuir i un níqui blau.

La ciutat s'havia anat quedant sense murades ni tramvies. El malecó, que donava la il·lusió d'avançar mar endins, només arribava fins a la gran farola del port. Baixava el sol amb resplendors d'un or vell que cada capvespre es fonia i s'allunyava de la badia, món enllà. El cel apaivagava el sol i sota la mar arrossada un immens engendrament de vida anava quedant a les fosques, tot un paisatge d'algues i d'espècies marines, esperant una altra vegada els flocs dels núvols matinals, d'esquena als castells i les muntanyes, fins que de bell nou les faroles del male-

có puntejassin la miranda com a les postals color sípia.

Entre dues tempestes d'estiu, el malecó xop d'aigua als bassiots reflectia retalls de núvols cendrosos, enfilant-se pel passat com crineres ennuvolades o gavines. Els rails humits arboritzaven el port, entre rafals i grues. A l'estiu, la fresca de la mar aturava el temps quan arribava el capaltard, els rostres dels qui passejaven pel malecó quedaven difuminats —com un rostre desconegut que, vist en somnis, d'improvís s'assembla a una persona real— i l'atmosfera depurada anava dibuixant un impuls de felicitat atzarrera però accessible. Tot semblava aleshores un obscur propòsit del que arribaríem a ser.

Quan Tomàs veia que l'oncle Pau l'esperava a la sortida del col·legi, no li sabia greu deixar en banda l'estol de condeixebles que cada tarda tornaven a casa fent patuleia, fent sonar les baules de les portaledes o els timbres de les cases. Sabia que amb l'oncle Pau anirien fins a l'escullera o que caminarien una estona pel passeig marítim, fins que fos hora d'anar a sopar.

Tomàs temia més la sortida de col·legi de capvespre, amb tota la claror de l'estiu, quan alguna vegada sa mare l'anava a cercar per tornar cap a casa mirant mostradors. Començaven pels mostradors del carrer Colón o passaven per les perfumeries i tendes del carrer dels Bastaixos. Després li agradava

veure els comerços del carrer de Sant Miquel, fins a la plaça d'Espanya. A l'altre costat del cine Avenida, passaven per davant del cafè Niça i del Palermo. Després creuaven les Avingudes i arribaven a casa.

—Que siguis més bon allot. Volem cretona, cortines de cretona. Mira, quina cretona. Quin dibuix fa? Són els tres reis d'Orient? Un oasi. Quedarà bé de cortina. Li agradarà, a ton pare. Camina, Tomàs. Barra i anelles grosses de fusta. Cortines de cretona. I mira, mira, aquí tenim ets *visillos*.

—No te giris de cop. Ara mira a poc a poc cap a la dreta. Aquella senyora amb es ventall. Quins peus més grossos! Peus d'elefant.

I Tomàs quedava meravellat pels enormes peus de la dona del ventall i que sa mare ho veiés tot sense deixar de parlar.

—Ai no! Mai de la vida em posaria unes racades com aquestes. Pareixeria un mussol —deia davant el mostrador d'una joieria.

—Aquest mànec de paraigua fa vella —li comentà davant la casa de paraigües del carrer dels Bastaixos.

Mostrador rere mostrador, Tomàs es veia reflectit vora sa mare, una dona amb el rostre fi, fràgil, i una figura molt juvenil. Aquell estiu, sa mare anava amb falda prisada, una camisa blava de topos blancs, i un cinturó tot blanc. De vegades, son pare l'agafava per la cintura i semblava com si la pogués trencar

d'una estreta. Un dia que Tomàs entrà de sobte a la saleta i trobà son pare i sa mare abraçats, ella es decantà de seguida i son pare se'l quedà mirant com qui observa un salvatge o un animal sinistre engabi- at, amb sorpresa i recel.

L'oncle Pau no pertanyia al club de personalitats que sempre saben a quina altra època haurien mes- rescut néixer. Alt, prematurament carregat d'espat- lles, tenia un aire de l'home que concita bromes pesades però hi passa pel mig sense demostrar que se n'adona. Anava d'estiu, amb sabates de trenzilla i les voreres blanques. Ben pulcre, duia mocador a la butxaca de l'americana i passador a la corbata, amb un toc d'elegància estantissa.

—I, com saben els morts que són morts? Com li diuen a un mort, «Tu ja ets mort»? —li demanà Tomàs.

Les aigües del port clapotejaven a l'amura d'un veler de noliatge a punt de desballestament, al port d'antigues expedicions d'espècies i d'or, quan arri- baven naus amb missatges dels duxs venecians, a l'origen de les vellíssimes inèrcies de la ciutat, en contínua òrbita remota entorn de l'Estat i, com tan- tes altres ciutats de la mar Mediterrània, ostentado- ra dels vestigis de fundació romana.

L'oncle vivia amb sa mare, l'àvia de Tomàs. Invà- lida, sempre trobava excuses per no sortir del llit o passar les hores del dia en una cadira de rodes amb

orinal, vora el balcó que donava a un pati de caserna. Davant sa mare, l'oncle Pau quedava fet un nores: amagava la cigarreta a l'esquena, dret, sense gosar asseure's. En canvi, la mare de Tomàs hi passava com un terratrèmol, obrint la balconada, posant rams de mimosa, per contar-li a la vella històries sense cap ni fil que ningú semblava escoltar.

Mentre sa mare canviava les coixineres de l'àvia o airejava el menjador, Tomàs solia fullejar una col·lecció enquadernada de *Blanco y Negro*, vestigi d'una hipotètica llavor monàrquica que en tot cas només quedava present a la casa en una fotografia emmarcada de les noces d'Alfons XIII amb la princesa Victòria Eugènia de Battenberg.

Al seu petit despatx, amb un cartipàs de cuiro i un joc de tinter de figuració mitològica, l'oncle Pau hi tenia un gravat d'època de l'atemptat contra el general Prim al carrer del Turco: la neu, els assassins disparant a boca de canó, la fosca gèlida, la mort de l'heroi a traïció. Al costat, hi havia la reproducció del quadre amb l'escena de l'arribada d'Amadeu de Savoia a Madrid trobant-se Prim encara de cos present. Però seria difícil aclarir si eren una relíquia monàrquica més —tot i que poc dinàstica— o un homenatge al general Prim per part d'algú que havia fet la Guerra Civil «en un dels dos bàndols que hi havia».

Arribaren fins al far, silenciosos. Tomàs sabia de

memòria els grups de la barana de ferro forjat i les formes del rovell de les faroles. De la part de mar, al rocam que sostenia el malecò, encara hi quedaven quatre pescadors de canya i al banc de pedra que envoltava el far hi seia una tertúlia de jubilats. De la part del port, les amarres dels bucs de càrrega grinyolaven i pels ulls de bou es veia l' anar i venir dels cuiners fent el sopar per la tripulació.

Tomàs li anava contant que el professor d'educació física es treia la corretja i els amenaçava per fer-los pujar amb celeritat les cordes del gimnàs, que el professor de matemàtiques duia una bata blanca per no embrutar-se la roba de guix i sempre els deia: «*Mis queridos pitecántro-pos.*» Mai no sabia, en realitat, si l'oncle l'escoltava. El veia amb els ulls deslluïts, sense opinió, com a perdut, part indestria-ble del port i les gavines, de la ciutat que ja no tenia murades ni tramvies.

Mesos abans, quan Tomàs va fer dotze anys, l'oncle Pau li havia regalat un ganivet de l'exèrcit suís —un model mitjancer— però sa mare no li deixava dur-lo a l'escola. Com a fill únic, Tomàs tenia tot el temps del món per no caure en afectes irreflexius. Tot i així, apreciava aquell món de l'oncle Pau sense veritats ràpides, de conformar-se amb poc però aliè a la idea de deixar-se definir del tot per les mirades casuals dels altres. Més d'una vegada, Tomàs li havia sentit dir a son pare que el defecte del seu cunyat

Pau era conformar-se amb poc, anar i venir del despatx a Correus, esperar l'herència de sa mare.

Hi havia la residència dels pràctics del port. Tomàs admirava com una llegenda aquells pilots que de dia i de nit ajudaven a fer entrar i sortir del port tots els gran bucs. Els veia per les finestres frontals de la residència, jugaven als escacs, llegien llibres de tapa acolorida, tenien una petita taula de billar i sovint jugaven a llençar dards emplomallats contra una diana de suro. Anaven amb jerseis blau maó de coll pujat, i a l'estiu duïen camises blanques de màniga curta, com un oficial de pont. Hi havia unes finestres sempre tancades on, segons l'oncle Pau, dormien els pràctics en lliteres dobles. Per un finestró baix es veia un cuiner molt actiu, sempre preparant cafeteres i plates esplendoroses de lluç arrebossat i ous fregits. Les nits boiroses, quan el so de les sirenes dels barcos s'escampava per tota la ciutat, Tomàs des del llit s'imaginava el pràctic de guàrdia com un caçador, dempeus a la cuina, esperant que bulli la cafetera i comenci l'auba.

L'oncle Pau, amb el tratge milratlles tan de seguida arrugat, baixà els esglaons del malecó una mica fatigat i distret. Passaren davant la Junta d'Obres de Port i la Comandància de Marina, de camí cap al centre de la ciutat que s'arreplegava a les cases, als cafès, als cinemes, ciutat provinciana, poble gran, i a la vegada ciutat universal l'any mil nou-cents seixanta-u, amb carrers, monuments a les guerres, esglésies, bor-

dells, oficines de correus, monts de pietat, taxis i cementiris.

Res tan taciturn com el triomf del crepuscle, i si el triomf sumava tota una nova quantitat d'ombres i d'incògnites, el toc de retirada era com el lleu reconeixement d'un orgull ferit, esquerdat pels giravolts de l'existència, pura seqüela de la rotació dels astres i de la reaparició de la lluna sobre la mar. Entorn de l'illa, ja llampaven les llums òrfiques dels fars. Mai era un moment senzill, fins i tot pel cor simple d'un adolescent com Tomàs, frisós d'aventures i fràgil per naturalesa, bategant més o menys com el cor d'un simi. L'adolescència és una edat que no sol comprendre les indulgències de l'humor.

Per creuar cap al passeig del Born —a la cantonada d'un edifici que tenia un gran anunci de Cinzano— s'agafà de la mà de l'oncle. Veia el retorn a casa com si deixassin enrere un llinar lluminós, l'alè de la vida que passa i no torna.

—Com és que et tornes vell? Com és que sempre vas tot sol? —li va demanar.

No semblava que l'oncle Pau l'hagués sentit. Caminaven pel mig del Born i la gent sortia dels cinemes, les botigues tancaven i era una hora tan bona com qualsevol per dissimular els sentiments.

—Vell i tot sol? Tomàs, Tomàs. Tu fes com si haguessis de viure sempre. —Era un consell donat una mica d'esma, com qui recomana canviar de sastre.